

Chrystusowa služba

**Syn čłowjeka njeje přišoť,
zo by sebi služić dať,
ale zo by služil a dať swoje žiwjenje
k wumóženju za jich wjele.**

Mark 10,45

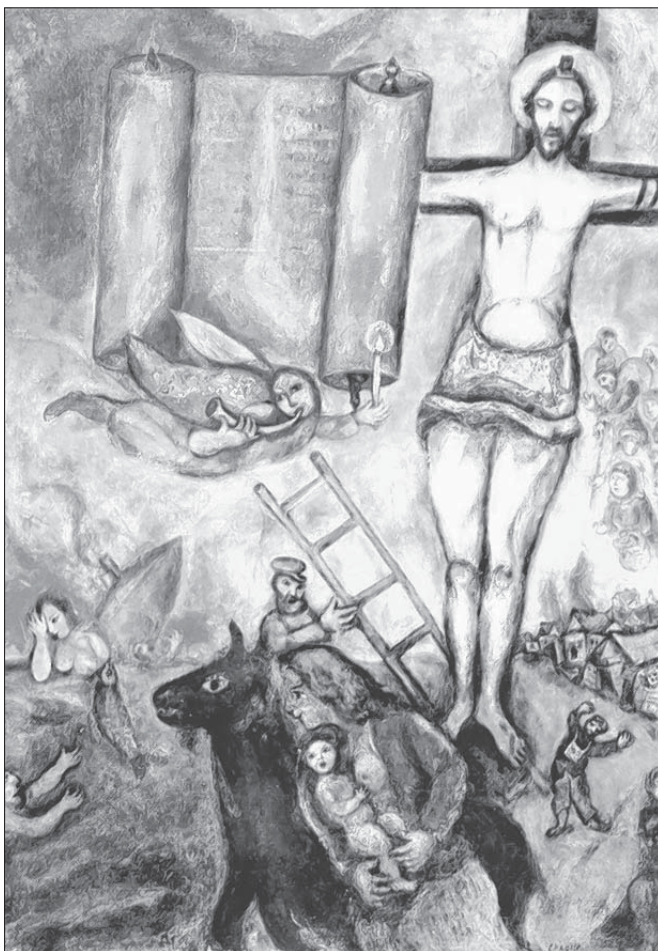
Kupc je kral, praji aktualne přištowo. Štóž ma pjenjezy a chce něšto nakupować, ma so derje poslužować. Předawarki dyrbjja přecelne być, přeco prawu wotmołwu wědžeć a swoje džěto spěšnje a porjadnje wukonjeć, zo bychu kupcy spokojom byli. Wobchody dyrbjja přeco dlěje wotewrjene być, zo bychu ludžo hač do nocy nakupować móhli. Tak je to tež, hdyž rjemjeslnik do domu přińdže. Statne zarjady so přerjaduju na poslužbowe firmy, na agentury. Kupc je kral – tak sej to žadaja zakonje wičneho gospodarstwa, a služacy ma kra-la poslužować. Ale njeje jednore druhim služić. Swójske zajimy dyrbjja do pozadka stupić, přetož služacy ma so nastajić na teho, kotremuž ma služić. Kupc něšto chce – ty maš so wo njeho starać! Hdže wostanje duša teho, kotryž ma služić?

Jezus Chrystus je swoje cyłe žiwjenje zrozumiť jako službu. Tu a tam su ludžo drje tež jemu služili z tym, zo jeho přeprosychu do swojeho domu a jeho pohosćichu. Někotre žony zastarachu jeho ze wšěm třěbnym. Wšitke tute služby je z džakom přiwzał. Tola srjedžišćo jeho žiwjenja njebě, zo by so poslužować dať. Jeho misija bě, čłowjekam služić. Přez wodawanje hrěchow a wozjewjenje Božeho kralestwa chcyše docpěć nabožnu, socialnu a moralisku integraciju čłowjestwa, jeho nawrót k Bohu. Chorych wustrowi, zacpěтым předowaše Božu lubosć a hrěšnikam woda-waše hrěchi.

Wjeršk Jezusoweje služby běše woprowanje žiwjenja za wumóženje čłowjestwa. Jeho puć na křiž ma něšto potajneho na sebi. Čehodla dyrbjješe tutu surowu smjerc na so wzać? Njeby dosahaťo wozjewjenje ewangelija, zo lubuje Bóh wšitkich ludži, wšojedne, štó su, kak wupadaja

dospołnje spjelnić, štož my jako hrěšni ludžo nječini. Wón pak je to sčiniť. Što je so w hodzinje křižowanja mjez Bohom Wótcom a jeho Synom staťo a kak je so tutón wopor přiwzał, wostanje nam čłowjekam njeznate. Naš skromny rozum njemóže dozapřimnyć skutk lubosće, kiž so zjewi na Chrystusowym křižu. Směmy so pak dowěrić Jezusowemu wuprjenju, zo da swoje žiwjenje k wumóženju za mnohich. Nic jenož ze słowom, ale tež ze skutkom je Jezus Chrystus čłowjestwu služil.

Druhdy je so prašenje stajilo, hač je Chrystus za wšitkich čłowjekow wumřel abo jenož za někotrych. Za wobě mjenjeni namakaja so wobkrućenja w bibliji. Rozsudjenje tuteho prašenja njeje čežke. Zasadnje plaći wumóženje za wšitkich čłowjekow. Nichtó njeje wot wumóženja wuzamknjeny, wšitcy bychu móhli přiwzać Jezusowu službu. Tola nazhonjenje wučić, zo akceptuju jenož někotři Chrystusowy skutk za swoje žiwjenje. Mnozy Chrystusa a jeho službu wotpokazuja, woni tuž ničo wot njeho nimaja. Bóh nikoho k zbožju njenuzuje. Tak běše hižo w hodzinje křižowanja. Jedyn, kiž bu z Jezusom křižowany, jeho hanješe ze słowami, zo by tola jako Chrystus sebi a jimaj pomhać móhť. Druhi wobroci so na Jezusa, zo by tón na njeho spominať, hdyž přińdže do Božeho kralestwa, a Jezus jemu přilubi, zo přińdže do paradiza. Tak tež pola nas. Hdyž so nam poskići Chrystusowa služba,

Křižowanje – mólba Marca Chagalla z léta 1942 Foto: archiw PB

a što su činili? Potom by sej móhť Jezus dočasnu smjerc zalutować a by snadž jako stary a mudry wučer nabožiny wumřel. Tola woprawdžitosć je hinaša. Jezus je swój smjertny wopor dobrowólne a wědomje na so wzał, zo by wolu njebjeskeho Wótca spjelnić. Boži zakon měješe so

tak mamy so rozsudzić: Přiwozmjemy abo wotpokazamy ju? Chcemy sej služić dać z tym, zo so nam naše hrěchi wotewzaja a paradiz so nam wotewri abo chcemy dale z nimi žiwi być kaž dotal? Pasijski čas je pokutny čas, čas rozsuda za Chrystusowu službu.

Jan Malink

Wobrazowe hódančko

Lube džěci, džensa sym za was hódančko přihotowała. Napisajće pod kóždy wobrazk pytany pismik. Ličby pod wobrazkami wam přeradža, kotry pismik słowa so přeje. Kedžbu: „ch“ ptači jako jedyn pismik! Sće-li wšo prawje wuhódali, wučitaće hrono z 25. psalma za njedzělu z mjenom Okuli, dnja 11. měrc. Přěju wam wjele wjesela při hódanju.

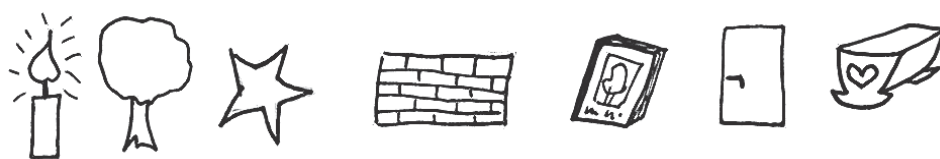
Tekst a rys.: Janina Krygarjowa

1 2 1 1 1 1 2 1 1

1 1 1 2 4 2 6 5 4 1 2

1 2 6 4 2 4 4

4 1 1 2 4 5 1 2

W pólskej encyklopediji wo časopisu ewangelskich Serbow

Hižo loni je w pólskim Lublinje wušoł 15. zwjazk katolskeje encyklopedije, w kotrejž je jedne hesło wěnowane časopisej ewangelskich Serbow Pomhaj Bóh. „Encyklopedia katolicka“, nakładowana w 12 000 eksemplarach, je naročny a wobšěrny wudawačelski projekt. Jeho wudawačej stej Katolicki uniwersytet Lubelski Jana Pawła II a Towarzystwo naukowe katolického uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Pječ wysokich reprezentatow katolskeje cyrkwyje w Pólskej tworí čestny komitej wudawačelskeho projekta:

kardinalaj Dziwisz a Glemp kaž tež arcybiskopja Kowalczyk, Michalik a Žyciński (†).

Přinošk pod hesłom „Pomhaj Bóh“. Časopis ewangelskich Serbow“ spisala je redatorka časopisa Trudla Malinkowa, kotraž podawa zakładne informacije wo stawiznach časopisa wot jeho založenja w léće 1891 hač do džensnišeho. Tak so mjena a skutkowanski čas redaktorow runje tak podate kaž mjena někotrych wuznamnišich awtorow zašłosće. Zajimc tehorunja zhoni, zo bě so Pomhaj Bóh jako tydzenik založil a zo wuchadza po jeho

znowawudawanju po nacistiskim zakazu wot léta 1950 jako měsačnik. Wysokosc naklada wučinja tuchwilu 650 eksemplarow. Awtorka nastawka spomnja tež na wobsah časopisa a na to, zo je so delnjoserbski Pomogaj Bog 1988 we wobłuku Pomhaj Bóh zrodzil.

„Encyklopedia katolicka“ wobsahuje wjacore hesla, kotrež su Łužiskim Serbam wěnowane. Tak so we wotpowědnych zwjazkach mjez druhim hižo wo Serbach samych pisaše kaž tež wo Katolskim Posole, časopisu katolskich Serbow. **T.M.**

Němski duchowny, kiž wuknje serbsce

Rozmołwa z Hodźijskim fararjom Christophom Rummelom

Knježe Rummelo, serbscy ewangelscy wosadni mějach w zańdženych měsacach hižo składnosć, Was ze serbskim předowanjom w rozhlósu słyšeć. Pochadžeće pak z bliskosće Lipska. Kak sće k temu přišoť, so ze serbsćinu zaběrać?

Haj, narodźich so w małej wjesce Prießnitz pola Lipska a wotroscech w tamnišim farskim domje. Po teologiskim wukubtanju a dwěmaj lětomaj, kotrež přebywach w Rumunskej, běch najprjedy tři lěta farar w Rudnych horach. Po tym mějach móžnosć, so w Hodźiju přizjewić. Při tym wabješe mje tež dwurěčnosć regiona. Hižo něšto měsacow do swójeho přichada kupich sebi wučbnicu serbsćiny a započach sam za sebjewuknyc. Wosebje mojej léče w Rumunskej, hdžež wuknjech rumunsce a madžarsce, stej mi pokazaloj, kajke wobohaćenje znajomosće cuzych řečow su.

Tak běšće hižo do přichada do Łužicy wo Serbach słyšať?

Nic wjele. W šuli – wopytach wot štwórtého lětnika Tomašowu šulu w Lipsku – nimale nič wo Serbach njezhonichmy. Móžu so jeničce na cyle žalostny diktat w štwórtym lětniku dopomnić, kiž jednaše wo serbskich jutrownych jejkach. Hewak pak je Łužica wot Lipska sem widžane jara daloko přeč.

Kak wuknjenski proces organizujete? Wšako sće jako wosadny farar zawěsće džělowje dosć wučězeny.

Na spočatku wuknjech cyle samostatnje. Mějach wučbnicu a wuknjech serbsćinu podobnje kaž łacínu. Wosebje falowaše mi při tym kontakt z nošerjemi řeče. Dyrbju prajić, zo njejsu wuknjenske srědky za serbsćinu bohužel jara dobre. Mi na přikład njeběše žadyn awdiomaterial přistupny, hdžež bych sebi serbsćinu a wurjekowanje jednotliwych słowow móht naposkać. Mjeztym pak mam swójskeho wučerja, knjeza Šoťtu z Noweje Wjeski, a zetkawomj so prawidlownje někak dwójce wob měsac. Ale wězo njeje lochko wuknjenje řeče z džěłom zjednočić. W dohodownym času na přikład sym lědma k temu přišoť, so zaso jónu do wučbnicow zanurić.

Z Hodźijom maće jednu z najstarších farow Sakskeje. Sće spokojom ze swójim rozsudom za Hodźij?

Haj. Sym jara wjesoťy, zo mam tu jenož jednu wosadu wobstarać. Wjele mojih kolegow však ma dvě abo tři wosady, dokelž ličba wosadnych woteběra. Spytam tu w Hodźiju na zakładze jasnych ewangelsko-lutherskich hódnotow wosadne žiwjenje podpěrać. Mi so zda, zo wočakujawo ludžo wot cyrkwy bóle wurazny swójski

profil – a nic swětonahlad, kiž so wšěm prudam ducha časa připodobni. Tež njesměťo so na korjenje a pochad zabyć. Tu w Hodźiju słyšawo serbskosć cyle jasnje k identifice wosady.

Hodźij je znaty jako městno skutkowanja fararja a serbskeho prócowarja Jaroměra Hendricha Imiša. W Hodźijskej wosadze dominowachu hač do přenjeje položky zańdženého lěstotka Serbja. Kajka je tu mjeztym situacija Serbow a serbsćiny?

Mjeztym je wjetšina wosadnych němska. Mje je zadžiwaťo, zo je asimilacija w Hodźiju mjez 1930 a 1960 jara spěšnje postupiła. Zawěsće je k temu tež nacionalsocialistiske zmyslenje wosadneho fararja Wjezarja přinošowaťo. W poslednich lětdžesatkach je so potom jara maľo za zdžerženje a wožiwjenje serbsćiny činiťo. Džensa móžeja wosebje starši ludžo hišće serbsce abo su jónu serbsce wuknyli. Mamy tež něšto swójbow, kotrymž je jich serbski pochad wažny. Mam začišć, zo so runje tute serbske swójbje aktiwne na cyrkwiskim žiwjenju wobdžěleja. We wosadnym łopješku mamy nětko stajnje mjeńše serbske podžěle. Tež do kemšow spytam druhdy serbske čitanja zapřijeć. Organizujemy tu samo maľy serbski kružk a spytamy so prawidlownje zetkać.

A kajka je reakcija němских wosadnych na serbsćinu we wosadnym žiwjenju?

Poprawom njemějach hač dotal žane negatiwne wothłósy. Wězo zwěsću pola někotrych kedžbliwosć a wobmyslenja. Ale mam začišć, zo je to bóle starša generacija, pola młodych zajim za serbsćinu po mojim zdaću samo přiběra.

W Rumunskej však sće tež składnosć měť, wšelake mjeńšiny zeznać, na přikład Sedmohródskich Saksow a Madžarow w Rumunskej. Zwěsćice rozdžěle mjez situaciju Serbow a mjeńšinow w Rumunskej?

W Rumunskej je cyle samozrozumliwe wjacore řeče řečeć, w Němskej je to skerje wuwzaće. Mi so zda, zo je počah mjez Serbami a Němcami tu we Łužicy trochu počězeny. Němcy maja wšelake předsudki napřećo Serbam. Na přikład so boja, hdžy

Farar Christoph Rummel z Hodźija

Foto: J. Maćij

Serbja w jich přitomnosći serbsce řeča. Při tym bychy sami móhli serbsce wuknyc. Tež finacielne spěchowanje Serbow so druhdy negatiwne widži. W Rumunskej statne institucije mjeńšiny lěpje podpěraja. Na přikład so rjadownje maľo šulerjow dla tak spěšnje njezawru kaž tu w Němskej. Wšako njemóžeja so mjeńšiny w tutym nastupanju z wjetšinowej towaršnosću měrić. Na druhim boku Serbja swoje prawa snano druhdy trochu raznje zakituja. Hdyž pak to njebychu činili, njebychu snano swuju identitu hač dodžensa zdžerželi.

Kak widžice přichod Serbow scytať?

Njedawno však je nowy předsyda Domoyny Dawid Statnik w nowinje „Die Zeit“ přichod Serbow negatiwne posudžowať a na tym dwělowať, hač za něšto lětdžesatkow hišće eksistuja. Ja pak sebi myslu, zo so Serbja tak spěšnje njepominu. Zawěsće je za to tež podpěra Němcow trěbna a Serbja dyrbja so serbsce wuknjawcym Němcam wotewrěć. By so dyrbjało lěpje posrědkować, zo je wjacerěčnosć wulka šansa. Hdyž so to bóle do wědomja ludži – Serbow kaž tež Němcow – zaščěpi, mam nadžiju, zo wostanje tuta zajimawa kulturna specifika Łužicy hišće doľho zdžeržana.

Wutrobny džak za rozmołwu.

Prašawa so
Madlena Malinkec

Zuza Soršowa z Wulkich Debsec †

Póndzelu, 23. januara, smy swěrnju Serbowku Zuzu Soršowu rodź. Rausendorfec z Wulkich Debsec na pohrjebnišću w Budestecach k rowu přewodźeli. W tamnišim swójbnym rownišću wotpočuja hižo jeje dźěd, wowka a staršej. Dla boloscow, kiž njenadžicy zastupichu, bě ju syn 14. januara do Budyskeje chorownje dowjezl. Tam zaměstniču ju na intenziwnej staciji, hdžež 84lětna hižo dnjej pozdžišo, 16. januara, wudycha. Wo nju žaruja džowka a syn kaž tež bratraj ze swójbnymi.

Budestecanski farar Kästner troštowaše w swojim pohrjebnym předowanju žarowacych. Wšitcy běchu wustróženi z nahleje smjerće zemrěteje, kotraž bě hač naposledk strowa a čifa doma a domjacnosć wobstarała. Farar na to pokaza, zo móže jenož Bóh čłowjekej zepěra byc we wšej tyšnosći a zachodnosći. Tež zemrěta je so pola Boha schowana čuła, kaž zwurazni to jeje konfirmaciske hrono: „Ale to je moje wjesele, zo so k Bohu mam a swoju nadźiju staju na teho Knjeza, zo bych připowědał wšitke twoje skutki.“ (psalm 73,28)

W mjenje Domowinskeje skupiny wuprají Helmut Gros rozžohnowanse słowa. Wón wuzběhny, zo maja Serbja wšu přičinu, so

Zuza Soršowa

Foto: priwatne

zemrěteje za jeje swěru džakować, kiž je wot młodosće sem hač do staroby serbstwu wopokazała. Po wójnje bě z wjeselom w samostatnej organizaciji Serbska Młodžina aktiwna. Wobžarowaše jara, zo dyrbeje so SM do němskeje FDJ rozpušćić. Spěwaje sobu w chórze, kiž wobsteješe hač do 1951, a hraješe sobu w džiwadłowym kružku. Njemóžeše zrozumić, zo wuda knježerstwo spočatk 60tych lět 7. DB k šulskemu zakonjej. Za Hornju Hórku měješe to smjertne scěwki nastupajo wobdźelenje na serbsčiny. Za naše dźěci, tež mojej, njeběše po 1966 hižo žaneje serbskeje wučby dla přemato přizjewjenjow. Čim wyše ma so hódnoćić, zo je Zuza Soršowa swojej 1958 a 1964 narodženej dźěsći doma serbsku řeč tak derje nawučila, zo ju džensa hišće řečitej. Wona bě tehdy jenička mać w gmejnje, kiž je swojim džěćom maćeršćinu dale dała. Jako wuměnkarka je so husćišo wobdźělila na Domowinskich zhromadźiznach, wulětach, ptačich kwasach a předstajenjach NSLDž. Je z nami jězdžila na serbske kemše do Budestec a rady sobu po puću byla ze Serbskim busom a na župnych kubfanskich jězbach. Spominanje zakónči Helmut Gros ze serbskimi słowami,

kladžo na row kwěcel ze serbskeje seku.

Zuza Soršowa narodži so 11. apryla 1927 jako džowka serbskeju staršej Kurta Rausendorfa a Emilije rodź. Gruhlece we Wulkich Debsecach. Tu wotroscě z bratromaj a chodžeše hač do lěta 1941 do Budestec do šule. Po tym nawukny w nanowej fabrice „Ratarske nastroje Johann Rausendorf“ w Mnišoncu powołanje wobchodoweje přistajeneje a tam jako tajka džělaše. 1955 wuda so na Güntera Sorša. Mandželskaj zasydlištaj so w Mnišoncu, jimaj narodžištaj so džowka Birgit a syn Carsten. 1964 nawróci so swójba do Wulkich Debsec. Wot lěta 1971 džělaše Zuza Soršowa w Köhlerce hosćencu w Rašowje, doniž so 1987 na wuměnk njepada. Mandželstwo so w 70tych lětach rozwdě, tak zo staraše so sama wo džěsći a domjacnosć z drobnym skotom w do džeržanym domčku. Pozdžišo bu zbožowna wowka štyrjoch wnučkow. Tam a sem popřa sej škleńčku palenca a tež cigaru. Swoje wjesele měješe při zeńdženjach Domowinskeje skupiny kaž tež seniorow.

Před pódra lětom wopytachu ju potomnicy serbskich wupućowarjow z Texasa – přiwuznistwo, kiž bě lětdžesatki njeznate. Loni nazymu dyrbjach jej ze Smolerjec kniharnje w Budyšinje něšto w jendželsčiny spisane wo lužicy sobu přinjesć, zo móhla to do Ameriki posłać. Kóžde lěto kupi sej Serbsku protyku a w njej čitaše.

W běhu jenož třoch měsacow smy so w Hornjej Hórce dyrbjeli rozžohnować wot štyrjoch Serbow, z kotrychž běchu tři Domowinjenjo. Wostanjemy Zuzy Soršowej džakowni a budžemy rady na nju spominać.

Helmut Gros

Wowcynje konfirmaciske wopismo

Před mnu leži zežoltnjene wopismo we formacie A 4. Horjeka je zwobraznjene žohnowacy Chrystus z namołu „Měj w pomjatku Jezom Chrysta!“. Hłowny čišćany tekst je napisany w němskej řeči, štyri bibliske hrona w ramiku a konfirmaciske hrono pak su serbsce podate. Wopismo je wustajil 30. měrc 1888 farar dr. Kalich, duchowny Michalskeje wosady w Budyšinje, štož wobkrući wón ze swojim podpismom a ze zylgom Michalskeje wosady.

Wopismo wobswědči konfirmaciju Amalije Selmy Rychtarjec, mojeje wowki z maćerneho boka. Wona narodži so jako najstarše wot džesać džěci 19. februara 1874 w Korzymju-Bójswecach. 2. oktobra 1898 wuda so na Korlu Bohuwěra Rychtarja z Rašowa, narodženeho tam 24. meje 1869. Dnja 12. apryla 1900 narodži so jeju jeničke džěćo Meta Rychtarjec, pozdžišo wudata Grosowa, moja mać. Selma zemrě 3. meje 1940 w Džěžnikcach a jeje mandželski Korla 5. decembra 1945 tehorunja w Džěžnikcach. We wsy mjenowachu jeju Serbja kaž Němcy „maći“ a „nano“. H. Gros/PB

Konfirmaciske wopismo Amalije Selmy Rychtarjec z lěta 1888

Repro: SN

Jurij a Ruth Pěčkec złotaj kwasnaj jubilaraj

Złotaj jubilaraj Jurij a Ruth Pěčkec doma w swojim bydlenju w Konjecach Foto: J. Maćij

Dnja 3. měrcu woswjećitaj w Konjecach w Poršiskej wosadze mandželskej Jurij a Ruth Pěčkec złoty kwas. Ze swojimi swójbnyimi chcetaj so jubilaraj w Chwačanskej cyrkwi, hdžež staj so před polsta lětami zmandželitoj, Bohu za žohnowany žiwjenski puć dżakować a po tym w Trjebjeńcy hromadze swjećić.

Złoty nawoženja pochadza z Chwačanskeje wosady. W Ješicach blisko wosadneje wsy je so 18. meje 1929 jako třeće z pjeć džećić do serbskeje žiwnosćerskeje swójbje narodził. Wotrosće hromadze z třomi sotrami a młódšim bratrom, z kotrychž stej džensa hišće sotře w Hamburgu a w Drježdžanach žiwej. Hač do pjateho žiwjenskeho lěta je Jurij Pěčka jenož serbsce rěčał, hakle mjez wjesnej džećinu nawukny němsce. Chodžeše

w Chwaćicach do šule a wosta po konfirmaciji 1943 doma, zo by w staršiskim ratarstwjje sobu džełtał. Dokelž bě přemlody, njetrjebaše do wójny. W powójskim času wopyta kurs na serbskej šuli w Chrósće. Pozdžišo započła wukubłanje na pismikstajerja w čišćerni „Noweje doby“ w Budyšinje, kotrež pak strowotnych přičin dla njemóžeše dokónčić. Tak nawukny w klinice w Bad Gottleubje powołanje masera a kupanskeho mištra. Tehdy zezna na wjesnym swjedženju doma w Chwaćicach swoju přichodnu mandželsku.

Ruth Schwarzec, rodžena 26. januara 1933, pochadza z Delnjeje Šleskeje. Bě najstarša wot pjeć džećić žiwnosćerskeje swójbje w Kittlau (wokrjes Guhrau). Z wosom hektarami bě žiwnosć jeje staršeju runje tak wulka kaž Pěčkec w Ješicach, tola póda wokoło Kittlau bě pěskojta, tak zo dyrbeše nan připódla hišće jako česla džełtać, zo by swójbu zežiwił. 1945 z domizny wuhnać, zasydlachu so Schwarzec w Chwaćicach. Po wuchodženju šule a konfirmaciji 1947 słužeše holca tři lěta pola Chwačanskeho fararja Reinischa. W diakonisowej chorowni w Lipsku wukubła so na chorobnu sotru a džełtaše potom jako tajka w ambulatoriju w Njeswaćidle.

3. měrcu 1962 so Ruth Schwarzec a Jurij Pěčka na Budyskim stawnistwjje zmandželištaj. Smjerće Pěčkec nana dla, kiž bě krótko do toho zemřel, wotmě so wěrowanje a swjedžeń hakle měsacaj pozdžišo w meji. Młodaj mandželskej zasydlišťaj so w Njeswaćidle, hdžež so 1963 a 1967 jeju synaj Martin a Reinhard narodžištaj. 1969 přečahnj swójbja do swójskeho domčka w Konjecach, kiž bě sej kupiła a sej ponečim wutwari. Hač po přewróće džełtaše mandželska jako gmejnska sotra w Droždžiju, mandželski pak najprjedy jako maser, pozdžišo jako džełtaćer w składze w Budyšinje. Připódla hač do džensnišeho

ludži lěkuje, kiž bolosćow dla pola njeho pomoc pytaja.

Džensa mataj jubilaraj swoje wjesele nad pjeć wnuczkami. Starši syn je z inženjerom pola Kamjenicy, młódši pak z pastorem swobodneje ewangelskeje wosady w Radebeulu. Jako rěčnik w Jemenje zawlečeneje Henčlec swójbje je w minjenych třoch lětach husćišo w swětle zjawnosće stał. Jurij Pěčka wopytuje z wulkej swěru wšerbske cyrkwinske a kulturne zarjadowanja po cyłej wokolinje. Rady chodžitaj mandželskej hromadze na kemše do Kubšičanskeje kapały.

Bohate Bože žohnowanje njech přewodzuje Pěčkec mandželskeju a jeju swójbnych na dalšim žiwjenskim puću.

T. Malinkowa

Kwasne foto Jurja a Ruth Pěčkec z lěta 1962 před statokom w Ješicach Foto: priwatne

Pater Irenäus do ewangelskeje cyrkwy přestupil

Na kemšach njedzeli, 19. februara, přestupi w Michałskej cyrkwi w Budyšinje dotalny katolski duchowny pater Irenäus Krause do ewangelskeje cyrkwy. Pater Irenäus přislušeše rjadej cisterciensow a skutkowaše hač do 22. januara 2012 při putniskej cyrkwi w serbskim Róžeńće. Tehdy wozjewi wosadze a přislušnym cyrkwiskim instancam, zo měšnistwo zložić a z cistercienskeho rjady wustupi. Z tym přiwza zdobom zaso swoje byrgarske mjeno Daniel Krause. Jako přičinu swójeho přestupa do ewangelskeje cyrkwy wón poda, zo chce so woženić a tola dale jako dušepastyr we wosadze skutkować, štož po prawidłach katolskeje cyrkwy

Putniska cyrkwe w Róžeńće Foto: archiw SN
móžno njeje. W měrcu chce zastupić do přihotowanskeje słužby ewangelsko-lutherskeje krajneje cyrkwy Sakskeje,

w kotrež změje dwulětny wikariat absolwować, prjedy hač so na fararja ordinuje.

Daniel Krause pochadza z města Gotha w Durinskej, hdžež je so 1972 narodził a w ewangelskej swójbje wotrostł.

1997 bu w Jenje katolsce krčeny. Studowaše teologiju w Jenje a w Heiligenkreuzu w Awstriskej, hdžež so 2008 na měšnika wuswjećić. Po tym bě z kaplanom njedalko awstriskeje stolicy Wienu. Wot nowembra 2009 do januara 2012 skutkowaše jako jenički mnich w Róžeńće, hnadownym městnje katolskich Serbow. Po tym zo bě swójb wustup z rjady cisterciensow wozjewi, přesydlil so z Róžeńčanskeho klóštra do bydlenja w Budyšinje.

T.M.

Mysli ku knigłam wo starem kjarchobje w Rownem

Mjaz tym jo se we wšykných serbskich medijach a teke nimskich nowinach (mjazy drugim w „Die Kirche“) wo toś tych knigłach pisało a awtorka jo je sama w pśednoskach pśedstajiła. Teke ja som se te knigły wobstarala a je pśebrała.

Zajmne a wót Eberhard Kahle derje wugótowane knigły su wšeje cesći gódne, dokulaž su wažny dokument něgajšnjeje zakopowskeje kultury lužyskeje jsy Rowne a z tym teke kśesćijańskeje kultury tego regiona. Naše kjarchoby ga su městna zgomadnego spominanja. W tom, kak se z wumartymi wobchada, pokazuju se teke, kaka jo towarishnosť. My kśesćijany wěmy, cesć cłowjeka njezakóńcy se ze smjeršu. Pšez row pšepowdajomy we cesćownosći našogo wumartego Bogoju.

Awtorka jo pšez njezjapku smjerš swójogo syna Jurja naraz cele wósobinski z teju šěžkeju žywieńskeju temu konfrontěrowana była. Wóna jo wěnowala swójo žěło, te knigły, wumrětemu synoj.

Som se z wósebnym zajmom zaběrała z tymi knigłami, dokulaž som pšez maš z Rownym zwězana a njamógu rozměš, až bužo se wjas wótbagrowaš a kjarchob (abo žěle kjarchoba) budu pśesajziš. A teke ja som jadnogo syna pśejěsno zgubiła, musym se wó stajanje narownego pomnika staraš.

Co jo za Rowniskich wejsanarjow ten stary kjarchob był, až njejsu jen južo do wuslěženja wědomnostnikow zrumowali? Lěcrownož njejo se wón wšak wěcej wužywał, njejsu se rowy wurownali, njejsu se kamjenje wótpórani a znicyli. Na tych nětějšnych aktualnych kjarchobach se to pó mójom měnjenju pśejěsno cyni. To mam za wjelgin škódne za našu historiju. Wugasnjomy pśeliš jěsno to spomnješe tych swójjich w zjawnosći?

A kaka rěčna wósebnosć a bogatosć jo nam w tych pomnikach zawóstajona! Skóro wšyknje kamjenje su w serbskej rěcy.

k swójjim pśiswójbny m šli, su pši rowje bjatowali a struski położyli.

Se wě, až jo kjarchob w běgu tych lět teke zarosł a žiši su na njom grali. Ale wětšy žěl narownych kamjenjow a kšicow su ako nime znankstwa zajžonych generacijow hyšći wizeš byli. Serbske studenty ako Pětš Jahn w lěse 1982, pótom w lěse 1990 Timo Meškank z drugimi studentami a tež Werner Měškank wót Serbskego muzeja su te kamjenje na gluku ako kulturnohistoriski wažne artefakty tak składowali, až njejsu wěcej dalej rozpadnuli a dokusow šli, a jadnotliwe ako znankstwo pisanego serbskego słowa we zjawnosći lužam pśistupnili, ako w Serbskem muzeju w Chóšebuzu.

Pśed casom jo se Rowniska gmejna rozsužiła, někotare narowne kamjenje na nětějšnem kjarchobje zasej stajiš. Trudla Malinkowa, wědomnostna sobužělašerka Serbskego instituta a pśedsedarka pomnikowego wuběrka pši Maćicy Serbskej, jo dostała ten nadawk, někotare pśikłady z tego fundusa wubraš. Wědomnostnica jo wěžeła, až ma how jadnoraznu situaciju, telicko serbskich kamjenjow a kšicow. Wóna jo wšyknje akribiski dokumentěrowala a wugódnosćiła. Pšez swóje slěženje w Slěpjańskem cerkwinskem archiwje jo hyšći nadrobnejše informacije k zemrětej wósobje zestajiła, na pśikład: Chto su byli starješe abo manželski abo manželska, kaka staw jo luž mět a cogodla jo musat

A pšez te wobšyrne napisma na kamjenjach a toflach zgónijomy, w kakej žywieńskej situaciji jo ten luž był, ako jo tegdy wumrět.

Teke pó oficialnem zacynjenju starego kjarchoba su něga młoge wejsanarje tam ku tym rowam

Narowny kamjen Matija Paulika, kenž jo ako 61lětny gólack 1890 na šarlach wumrět

wumrěš. To su wósudy Rowniskich wobydlarjow w casu wót 1863 do 1920. Luže su musali wšake pšeserpješ.

Tak jo nastala wobšyrna mašizna za toś tu jadnoraznu dokumentaciju. Su knigły nastali, ako zrazom wopóznawaju cytarja z temu smjerši. Awtorka pśistajijo hyšći fakty a informacije k zakopowskeje kulturje našych pśedchadnikow.

Co zgónijomy žinsa k wumrětym na našych kjarchobach, gaž se narowne kamjenje pšecytamy? Co se zapišo žinsa do cerkwinskich knigłow?

Glažana plata z narownego kamjenja

Fota: T. Malinkowa

„Za Rowniskich wobydlarjow jo to wažny žěl jich kulturnego spomnješa. To jo tejerownosći žěl jich swójbneje historije. Su to pśedchadniki, ako su tam swój slědny wótpócynek namakali“, groni awtorka. To pšitrefijjo teke za našu familiju wót maminego boka. Som wót swójeje mašerje (Marja Jahnowa, rož. Pawlikojc) słyšała, až jo ako małe góle ze swójeju šotu Anu Pawlikojc (1877–1947) stupny stwórtk abo swětki na stary kjarchob sobu šla, zož jo šota pśed rowom małkego Matija Paulika wubjatowała. To jo był jeje bratš, kenž jo ako 61lětny gólack 1890 na šarlach wumrět. Tegdy jo to była pšawa epidemija a wjele žiši jo na tom wumrěto, wuzgónijom z tych knigłow.

Wutšobny žěk wšyknym, ako su k tomu pśinosowali, až jo se toś ten žěl historije lužyskeje jsy Rowne a jeje wejsanarjow na taki part wobchowal. **Christina Kliemowa**

Trudla Malinkowa: Der alte Friedhof in Rohne – Stare pohřebniště w Rownem. Eine Dokumentation, nakładnistwo Lusatia, Budyšin 2011, 239 stron

Rowniskie historiske kamjenje, rozkłažone na nowem kjarchobje w Rownem w lěse 2009

Ze žiwnośće we Wbohowje do šule w Radworju

Tafla ze serbskim napisom z lěta 1902 přikład za dwurěčnu taflu w lěće 2012

W Radworju poswjećichu 30. januara ponowjenu a rozšěrjenu srjedźnu šulu. Swjatočnosť wuhotowaštaj sobu fararjej Šćěpan Delan z Radworja a Steffen Hirsch z Minakała. W swojich postrownych słowach zložil so farar Delan na napismo noweje tafle, kotraž w serbskej a němskej rěči kóždoho před zachodom šule wita: „Bez žonowanja Božeho je wšitka próca podarmo / Ohne Gottes Segen ist jede Mühe umsonst“. Kamjentna tafla je nowa zhotowjena po přikładze wjac hač sto lět stareje tafle, kiž namaka so na małej žiwnośći ewangelskeje swójbje we Wbohowje pola Njeswačidła.

Serbska tafla z Wbohowa

Wo originalnej tafli z Wbohowa rozprawaše Pomhaj Bóh přeni raz před runje 30 lětami. W februarskim čisle časopisa ewangelskich Serbow z lěta 1982 wozjewi Arnošt Grofa z Chasowa wot njeho zhotowjene foto tafle. Jako šěroko zajimowany Serb z Njeswačanskeje wosady wědžeše wo tym, hdže so serbske zajimawostki we wosadnych wsach chowaja. Tak bě hižo w januarskim čisle Pomhaj Bóh 1982 wozjewil wobraz wo podobnej tafli we Wětrowje. K fotomaj Arnošt Grofa tehdy přispomni: „Měnju pak, zo swědčitej wobrazaj wo krutej wěrje a nabožnej mysli našich prjedownikow.“ Tehdy, hdyž wón taflu we Wbohowje fotografowaše, namaka ju na jeje originalnym městnje zamurjowanu nad wrotami bróžnje na małej žiwnośći.

Runje 20 lět pozdžišo, w nalěcu 2002, podach so we wobłuku pomnikoweho projekta Budyskeho Serbskeho instituta do Wbohowa, zo bych sej wonu taflu ze serbskim napisom bliže wobhladała. Ležownosć z čisłom 15, hdžež měješe tafla być, drje bórže namakach, ale tam hižo njewuhladach ani taflu ani bróžně, do kotrejež měješe zamurjowana być. Wobydlerka domu, wobstarna knjeni Herrmannowa, pak mje přecelnje witaše a wjedžeše mje do wotstajenskeje rumnosće w pó-

dlanskim twarjenju. Mjez tam składowanymi wěcami steješe přilehlnjena při scěnje tafla ze serbskim napisom. Zhotowjena bě z betona, měrješe 60,5 cm w kwadraće a bě 5,5 cm tołsta. Jednaše so po wšěm zdaću wo džěto lajka. Na to pokaza, zo namakašej so w hrónčku „Bez žonowanja Božeho je wšitka próca podarmo“ prawopisnej zmylkaj a zo napis njebě wustojnje rozradowany. Linki njeběchu centrěrowane a wotstawki mjez jednotliwymi słowami a pismikami běchu dosć rozdźelne. Poměrnje hłuboko zažłobjene běchu pomocne linije, kiž garantowachu jenaku wysokosć pismikow. Zbytki barby na to pokazachu, zo bě tafla něhdy přezcytnje běla wobarbjena, pismo pak čorne wumolowane.

Knjeni Herrmannowa wědžeše wo tafli scěhowace rozprawjeć: Wokoło lěta 1902 so nowa bróžně natwari. Při tym so tež tafla zhotowi a so nad wrotami bróžnje zamurjowa. Wobsedzerjo małeje žiwnośće běchu tehdy Berganecy, serbska ewangelska swójbna, w kotrejež so na nabožnosť a narodnosť džiwaše. Jeje potomnicy tu nětko hišće bydla, swójbne mjeno pak bě so mjez tym přez žěntwu wot Berganec na Herrmannec změniło. Za čas nacional-socializma, jako so serbske wěcy w zjawnosći njepřejachu, bě tafla z deskami zabita byla, zo njeby mjez brunymi we wsy

Originalna serbska tafla we Wbohowje w lěće 2002

Foto: T. Malinkowa

pohórsk zbudžiła. Takle škitana přetra wona Druhu swětowu wójnu. Štyri lětdžesatki pozdžišo pak so ze swojeho městna zhubi, jako wokoło lěta 1985 młoda generacija w swójbje bróžně na pódlanske twarjenje z garažu a kólnju přetwari. Tafla so wotewza a so hromadže z tamnymi wěcami we wotstajenskeje rumnosći składowaše. Tu pak – tak knjeni Herrmannowa potwjerdzi – tafla njewostanje, ale so pak na pódlanskim twarjenju pak na domskim znowa přičini. Dostónčne nowe městno za taflu tehdy při naju rozmołwje w lěće 2002 hišće wěste njebě.

Dwurěčna tafla za Radwor

Jako loni nalěto serbski rjemjeslnik z Radworskeje wosady pola Herrmannec we Wbohowje džělaše, pokaza jemu knjez domu serbsku taflu a ju jemu poskići. Swójbna ju hižo njerodžeše, njemějo hižo počah ani k rěči ani k wobsahej napisaneho hrona. Tak wza rjemjeslnik taflu sobu z wotpohladom, hódnotne hrono po móžnosći zjawnosći spřístupnić. Připad chcyše, zo so loni na Radworskej šuli twarješe, a tak zrodzi so mysl, taflu před njej postajić. Rjemjeslnik, kiž je zdobom gmejnski radźičel Radworskeje gmejny, dowjeze Wbohowsku taflu do Wojerec, zo by ju tam w Israelec firmje narownych pomnikow wobnowić dał. Dokelž pak je tafla z betona, kamjenječasarjo wot restawrowanja wotradzichu a namjetowachu město teho zhotowjenje noweje tafle z kamjenja, na kotruž měło so hrono zdobom tež w němskej rěči napisać. Serbske hrono so wědomje originalnje z prawopisnymaj zmylkomaj přewza, zo by so historiskosć napisma podšmórnyła.

Ze swójskeje iniciatiwy je serbski rjemjeslnik taflu zhotowić dał a ju Radworskej šuli a gmejnje daril. Swoje mjeno dobroćel nochce zjawnje mjenowane měć, dokelž chce začichim k Božej česći a Serbam k užitku skutkować. **Trudla Malinkowa**

Nowa dwurěčna tafla před Radworskej šulu

Foto: M. Bulank

Najwuspěšniše knižne towarstwo w stawiznach Serbow

Před 150 lětami Serbske lutherske knihowne towarstwo založene

W duchu nutřkowneho misionstwa založi farar Jaroměr Hendrich Imiš dnja 16. měrc 1862 na farje w Hodźiju hromadže z někotrymi mužemi z wokolnych wsow Serbske lutherske knihowne towarstwo. Tute bě trěbne, dokelž bě w léce 1847 založena Maćica Serbska wuraznje nadkonfesionelne wusměřjena a žane nabožne knihi ani za ewangelskich ani za katolskich Serbow njewudawaše. Z tuteje přičiny běchu sej pobožni ewangelscy Serbja hižo w léce 1849 Serbske ewangelsko-lutherske towarstwa w Rachlowje, Poršicach, Dźiwowicach a Njeswaćidle založili, w kotrychž swoju nabožnosť hajachu a tež něšto knihow wudachu, kaž 1854 wobšěrne „Symboliske knihi“, wot fararja Jana Kiliana do serbsčiny přeložene wuznawarske spisy lutherskeje cyrkwe, a nowej nakładaj Małeho katechizma wot Jana Porsta w lětomaj 1851 a 1866. Tajke publikacije pak běchu jenož sporadiske, skromne mocy lajkow k systematiskemu wudawačskemu džětu njedosahachu. Tehodla postara so Jaroměr Hendrich Imiš wo založenje noweho towarstwa, kotraž měješe jeniče zaměr, wudawać nabožnu literaturu za ewangelskich Serbow Hornjeje Łužicy. Ewangelski přikład sčěhowachu hišće samsne léto katolscy Serbja z tym, zo založichu sej 13. decembra 1862 w Budyšinje Towarstwo swjateju Cyrilla a Methoda, kotraž sej nadawk staji, wudawać nabožnu literaturu za katolskich Serbow.

Nawodnistwo Serbskeho lutherskeho knihowneho towarstwa zestaji so z wosom duchownych a wosom lajkow. Přez

wosebity wuběrk bě towarstwo zwjazane z Hłownej konferencu serbskich duchownych. Towarstwo sej předewza wudawać kóždy léto „Bibliski pućnik“ z bibliskimi hronami za kóždy dzeń a k temu znajmjeńša jednu, po móžnosći pak wjacore knihi. Kóždy titul so ze zapisom „Towarstwowych spisow čo. ...“ woznamjeni jako džěl knižneho rjadu. Knihi serbscy duchowni bjez plaćenja sami spisachu abo zestajichu abo tež z němčiny přeložichu. Sobustawy towarstwa dóstachu za swój lětny přinošk, kiž wučini při založenju 10 nowych slěbornych, pozdžišo přez lětdžesatki 1 hriwnu, publikacije darmotnje do domu. Njesobustawy móžachu sej spisy w swobodnej předani kupić.

W přních lětdžesatkach měješe towarstwo něhdže 2 000 do 3 000 sobustawow we wšěch serbskich ewangelskich wosadach sakskeje a pruskeje Hornjeje Łužicy. Ličby člonstwa chabłachu mjez „nimale 2 000“ w léce 1878 a „wjac hač 3 000“ w léce 1885. Samo w Awstralskej a w Texasu měješe towarstwo sobustawow mjez Serbami, kiž běchu do tamnišuju krajow wupućowali.

Předsydzka towarstwa běchu stajnje serbscy fararjo, a to zwjetša tajcy, kiž tež hewak wodžacu rólu w nabožno-narodnym žiwjenju hrajuachu abo tola znajmjeńša jako redaktorjo abo podobnje w serbskim pismowstwe skutkowachu. Po rjedže štyrjo duchowni towarstwo nawjedowachu: wot 1862 do 1897 Jaroměr Hendrich Imiš w Hodźiju, wot 1898 do 1902 Jurij Jakub w Njeswaćidle, wot 1903 do 1916 Jan Gólc w Rakecach a wot 1917 do 1937 Gustaw Zarjenk w Chwaćicach.

Wo rozšěrjenje wudatych spisow postarachu so w přních lětdžesatkach kolporterjo, kotřiž z wulkim korbom pońnym knihow na chribjeće dom wot domu po wsach chodžachu. W sakskich wosadach roznošowachu knihi Jan Schneider z Budyšina, Jan Mikanja, Handrij Wjezar z Bukojny pola Barta, Jan Čěsla tehornja z Bukojny, Gusta Hatas z Małeje Dubrawy, Jan Henka z Wulkeje Dubrawy a wěsty Šofta ze Žornosyk pola Bukec. W pruskich wosadach běštaj z kolporterom Handrij Polan z Wysokeje a Korla (mjelowany Chrystel) Swětoš z Wulkich Zdžarow. Z časa Přenjeje swětoweje wójny přewzachu fararjo rozšěrjenje knihow w swojich wosadach.

Wysokosc nakładow jednotliwych titulow bě dosć nahladna. Najniši nakład čišćeše so w 500 a najwyši w 12 000 eksemplarach. Přerězne wudawachu so knihi w nakładže mjez 2 000 a 5 000 eksemplarami. Wot založenja w léce 1862 hač do léta 1875 wuńdže dohromady 45 titulow w cyłkownym nakładže 112 400

Hodźijski farar Imiš – založer a předsyda knihowneho towarstwa Repro: archiw PB

eksemplarov. Po 25lětnym wobstaću towarstwa wučini w léce 1887 cyłkowna bilanca towarstwowych spisow wjac hač 200 000 eksemplarov. Někotre titule běchu tak požadane, zo so wospjet nakładowachu.

Serbske lutherske knihowne towarstwo so hłownje ze sobustawskich přinoškow financowaše a so skladnostnje z priwatnymi darami a wotkazanjemi podpěrowaše. Kaž při druhich narodno-nabožnych zaměrach wopokazachu so tež tu Njeswaćanski farar Jurij Jakub a jeho swójbni jako wosebje darniwi. Při potřebje postara so farar Jakub tež wo zarunanje dołha towarstwa a financowaše darmotne rozdžělenje publikacijow.

Po Přenjeje swětoweje wójnje džěławosć towarstwa hladajcy zeslabny. Zestarjena koncepcija wudawanja nabožnych spisow a pospěšena asimilacija mjez ewangelskimi Serbami wjedžeštej k spadej sobustawstwa. Přez to nastate pjenježne problemy so w času inflacije hišće zeslylichu. Tak měješe so towarstwo w přiběracej měrje z wobsahowymi, organizatoriskimi a financielnymi čězemi bježić. Pospyt modernizacije přez inowaciju – kaž wudawanje wottorhanskeje protyki město „Bibliskeho pućnika“ – a reorganizaciju towarstwowych strukturow w 1920tych lětach zwrěšći.

Jako poslednja publikacija wuńdže jako towarstwowy spis čo. 154 „Bibliski pućnik“ na léto 1935. Z powšitkownym zakazom serbskeho zjawneho žiwjenja w léce 1937 so skutkowanje Serbskeho lutherskeho knihowneho towarstwa doskónčnje zastaji. Z tym zańdže po 75lětach žohnowaneje džěławosće najwuspěšniše knižne towarstwo w stawiznach Serbow. **Trudla Malinkowa**

„Bibliski pućnik“ na léto 1863 – přenjeje wudaje Serbskeho lutherskeho knihowneho towarstwa Repro: SKA

„Aby lužam wutšobu skšusił“

Serbski dušepastyř Ingolf Kšenka co lužam to serbske zblizys

Wót zachopjenka togo lěta maju Serby w Dolnej Łužicy zasej zagronitego fararja za serbske dušepastyrstwo. 54lětny Ingolf Kšenka jo farař w Baršću, a jo ten bertyl „serbskego“ městna k tomu pšewzeł. W Janšojcach jo měł žišećy a młožinski cas, ako syn fararja. Nam jo w rozgronje wulicował, co ma předk ako serbski dušepastyř.

Kněz Kšenka, kak sćo dožywili swój žišećy cas w Janšojcach?

Ako gólc som kšěł zatajiš pšed mójimi pšijašelami, až som syn fararja. Som kšěł se pokazaš ako balokopař a bijar abo jědny kjarl. Gaž som był pla luži, su mě pšašali: „Ceji sy?“, a som gronił: „Kšenkojc Ingolf.“ Wótegrono jo pšecej bylo: „Kšenkojc pak maju starše žiši.“ Luže su pši tom měnili kjarcmarja. Ale pótom su na to pšišli: „Ach, Pastors Ingold.“ Mój mě njesu mókali pšawje wugroniš. To njesom rad měł. Ale pótom som pšez drugih młodych luži namakał mójú drogu ako kšescijan.

Ako žiši njesmy se wjele za to serbske zajmowali, to jo było tencas w našych wóćach zwětšego wěc starych luži.

Něnto jo to hynac?

Wuknjom serbsku rěc něnto pši mójej mamje. Ale ja budu w mójom dušepastyrskem žěle rowno to nazgónjenje wužywaš, až njesom tu rěc ako gólc doma nawuknuł. Wejsanarje wokoło Chóšebuzy su wšyknje to same dožywili ak ja, rozmjej, až njepowědaju rěc swójich mamow a starych mamow. Gaž to njetematizěrujomy we našom žěle ako dušepastyrje, pón bužo to serbske jano fasada. Dla togo wižim to ako mój nejwajšnjejšy nadawk, aby lužam wutšobu

skšusił, aby wóni pytali a namakali nowy zwisk k swójim serbskim starješym a starym starješym. Ale nejprerwej cu ja wuknuš wót tych, kótarež to serbske dušepastyrstwo južo dlujko na starosci maju.

A młožina?

Se wě jo młožina pšeliš wažna za mójó žělo. Pšed krotkim som był hyšći młožinski farař, a te kontakty cu dalej wutwariš, wósebne z Dolnoserbiskim gymnaziumom. Mójá nažeja jo, až bužo nastaš jedno jědro, do kótaregož kšě teke druge młode luže słušaš.

Lětosy bužomy wózwawiš spiwarske knigly za młožinu, kótarež su fryšnje wugótowane. Bernd Pittkunings žěla južo jedno lěto na nich, a Christiana Piniekowa jo teke wobželona. We tych knigłach budu melodije pšezěłane, kótarež te młode luže znaju, a kótarež mógu teke na gitarje pšewózowaš.

Kak se financěrujo Wašo městno?

Nejprerwej dostanjomy pjenjeze wót Domowiny z Vattenfallowego gjarncy. To jo pak pšechodna faza. Comy na kuždy pad dojspiš, až cerkwja to žělo financěrujo. To bužo šěžke žělo, pšeznaniš luže we synože, kótarež su z Barlinja abo z Prignice. Ale wóni su zasadnje wótwórnje, jano dejmy jich pšeznaniš. Wósebne dej k to-

Dolnoserbiski dušepastyř Ingolf Kšenka jo wótrošł ako syn fararja w Janšojcach, žož maju w cerkwi napisane bibliske gronko w serbskej rěcy.

Foto: I. Neumannojc

mu pšiš jasny signal z našogo cerkwinskego krejza. Gaž te Serby se mjazy sobu rozgranjaju, ga jo ta wěc jasna, až to městno dej byš. Ale južo we wósadnych radach wugłěda to cesčej hynac. Až se to kšac pó kšacu změnijo, za to bužomy wójowaš.

Wutšobny žěk za rozgrono.

Pšašata se

Ines Neumannojc

Rozgrono jo se wjadło za Nowy Casnik.

Kubłanske popođnje w Budyšinje

Hižo z lěta 1954 wotměwaju so lětnje w zymskich prózdninach serbske kubłanske dny. Dotal běchu to zarjadowanja, kotrež trajachu cyły džen. Lětsa pak zeńdžechu so wosadni přeni raz na kubłanske popođnje. Na nje běše Serbski superintendent Jan Malink póndželu, 13. februara, na Michałsku faru přeprosył. Dwanaće wopytowarjow z wosadow Njeswačidło, Poršicy, Budestecy, Bart a Budyšin bě přišlo. Najmódnši bě Joschka Wiesner, šuler 7. lětnika Serbskeho gymnazija w Budyšinje.

W nutrnosci přédowaše sup. Malink wo hesle na lěto 2012: „Jezus Chrystus praji: Moja móc je w słabych móćna.“ Po swačinjce pokaza knjez Handrij Wirth filmy wo podawkach ewangelskeho wosadneho žiwjenja lońšeho lěta, kotrež běštaj wón a knjez Měrcin Panach z Łomska nahrawało. Na kóncu popođnja wuwi so zajimawa bjesada zhromadženych wo swójich dopomnjenkach na powójnske Domo-

winske žiwjenje na ewangelskich wsach. Bohužel tute žiwjenje chětro womjelkny, jako so Domowina džen a bóle z ideologi-

ju SED zwjaza. Kubłanske popođnje skičeše wosadnym zaso wjele zajimaweho.

Text a foto: **M. Wirth**

Bjesada při swačinjce na kubłanskim popođnju

Friedrich Caspar von Gersdorf a Serbja

We wobłuku Maćičneje akademije bě 2. februara 2012 w Budyskim hosćencu „Wjelbik“ stawiznarka a teologowka Lubina Malinkowa ze Spitzkunnersdorfa z hosćom. W serbskorěčnym přednošku

Na Maćičneje akademiji w Budyskim „Wjelbiku“ přednošowaše Lubina Malinkowa wo von Gersdorfje. Foto: M. Bulank

zblizi někak 25 zajimcam žiwjenje a skutkowanje hornjołužiskeho zemjana Friedricha Caspara von Gersdorfa (1699–1751). Rodžena Budyšanka džěła wot lońšeho jako stipendiatka Załožby němskeho ludu na disertaciji wo mjenowanym zemjanu kaž tež wo wuskutkach pietizma na Serbow.

Hač do džensnišeho eksistuje pola mnohich ludźi wobraz wo serbskich robočanach a na jich kóšty so žiwjacych knježkow. Referentka pokaza na to, zo tajke jednostronske předstawy njewotpowěduja woprawdźitosći, a rysuje hinaši wobraz. Friedrich Caspar hrabja von Gersdorf jako pobožny a socialnje zmysleny čłowjek zasadžowaše wulki džěl swojeho zamóženja k spěchowanjju serbskeho duchownstwa, šulstwa a pismowstwa. Wón skutkowaše we wuznamnych zastojnstwach, mjez druhim jako wyši hamtski hejtman w Budyšinje a kurwjerchowski sakski radźiciel. 1723 sta so reichski hrabja. Wobsedžeše wšelake wsy w Hornjej Łužicy, mjez druhim Klukš, Delni Wujězd a Čichońcu.

Za spěchowanje nabožneje mysle w Serbach załoži Gersdorf 1737 Klukšanski seminar, zwotkel wuńdžeštej dwě generaciji serbskich duchownych. Bě to předarski seminar a zdobom serbska rěčna šula. W léce 1745 da Gersdorf młode kubłanišćo do Delnjeho Wujězda přepołožić, hdžež so přihódny šulski a internatny dom natwari. W hólčim wustawje přihotowachu so chowancy na studij teologije abo stachu so z wučerjom. Nimo wustawa natwari so tu tež přenja serbska wyša šula za holcy, štož bě we 18. lětstotku runje w našich kónčinach njewšedna iniciatiwa.

Hrabja von Gersdorf bě při wuzny załožerja Ochranowskeje bratrowskeje jednoty Nikolausa Ludwiga von Zinzendorfa. Gersdorf swojeho kuzenka duchownje a financielnje podpěrowaše. Ochranowske hibanje wuprudžeše na Serbow. Nastachu wšelake centry zbudženych Serbow, najwuznamniši w Małym Wjelkowje.

Dale spěchowaše hrabja von Gersdorf pismowstwo ewangelskich Serbow. W krótkim času wuda so z jeho podpěru šesć publikacijow pobožnych spisow we wysokich nakładach. Wjeršk bě 1742 nowowudaće biblije. Referentka wuzběhny, zo generacije Serbow z pomocu tutech knihow w maćeršćinje spěwachu a so modlachu. Friedrich Caspar von Gersdorf podpěrowaše Serbow při zdźerženju a wuwianju jich maćeršćiny a pohnu jich, swěru k swojemu narodej stać.

Edmund Pjeh

Wo nowych zwonach wuradźowali

Spěchowanske towarstwo za nowe zwoy w Malešecach bě pjatk, 3. februara, na zjawnu zhromadźiznu do rumnosće wohnjowej wobory we wsy přeprošyło. Wuradźować měješe so wo wozdebjenju planowanych třoch nowych zwonow za Malešansku cyrkej, kiž maja so po móžnosći hišće lětsa leć. Mjez něhdže 15 zajimcami z wosady móžeštaj předsyda towarstwa Karlfried Herrmann a městopředsyda Eric Wilde tež wosadneho fararja Winfrieda Noacka z Chwaćic witać. Jako hosća běchu sej člonoj towarstwa přeprošyli Trudlu Malinkowu z Budyšina, kotraž bě so we wobłuku swojeho džěła na serbskich pomnikach tež z Malešanskimi zwonami zaběrała.

W krótkim přednošku rysowaše Trudla Malinkowa přítomnym stawizny Malešanskich zwonow. Tute so w lětach 1715–1730, 1913, 1921 a 1949 nowe zlachy, a to kóždy króć kompletne sadžba třoch nowych zwonow. Na zwonach ze spočatka 18. lětstotka a na tych po Druhej swětowej wójnje latych njeběchu resp. njejsu žane bibliske hrona napisane. Napisma zwo-

now z lěta 1913 njejsu so dotal zwěšćić hodželi, tak zo je tuchwilu jenož znate, što je na zwonach z lěta 1921 stało. Němski napis „Ehre sei Gott in der Höhe“ debješe wulki zwón, srjedźny zwón měješe dwurěčny napis „Verleih uns Frieden gnädiglich / Zdźerž, Knježe, swoje słowo nam“ a na małym zwonje, kiž je so jako jenički hač do džensnišeho zdźeržať, stej jenož serbsce „Žiwych wołam, morwych žaruju“. Referentka namjetowaše pruwować, hač njebychu so historiske napisy za nowe zwoy wužiwać hodželi.

Wuwjedženja a namjet přítomni z džakom přijimachu. Zhromadnje wuprajichu so za to, přewzać napisy wulkeho a srjedźneho zwoy z lěta 1921 za nowej zwoy. Dokelž mały zwón z lěta 1921 dale na wěži wostanje, bychu z tym napisy historiskich Malešanskich zwonow zaso kompletne byli. Na dalši mały zwón, kiž ma so jako třeci nowy leć, přeja sej Malešenjo bibliske hrono, kotrež zwurazni džak Bohu. Napisa na nowych zwonach maja so hišće přidać so k temu hodžace symboliske zwo-
braznenja.

T. Malinkowa

Z předsydstwa SET

Póndzelu, 6. februara, wuradźowaše předsydstwo Serbskeho ewangelskeho towarstwa w Serbskim domje w Budyšinje. Na započatku poda předsyda Měrcin Wirth přehlad wo towarstwowych wudawkach lěta 2011. Dla wjetšich předewzaćow – kaž postajenje pomnika za Jana Kiliana, wudaće CDje z jeho kěrlušemi a wobdženje na Němskim ewangelskim cyrkwiniskim dnju w Drježdžanach – běchu wudawki loni poměrnje wysoke. Tute pak dachu so ze zamóženja towarstwa financować. Dale zaběraše so předsydstwo z lětušim serbskim cyrkwiniskim dnjom, kiž wotměje so 23. a 24. junija w Husce. Za sobotniše popoždny cyrkwiniskeho dnja namjetowaše so zhromadne zarjadowanje tych Bjesadow, kotrež su so w poslednich lětach we wosadach wutworili (Wojerecy, Rakecy, Hodžij, Bukeycy).

Předsydstwo pyta za kandidatami, kiž bychu zwólniwi byli, w předsydstwje sobu džělać. Namjety su lubje witane. Přichodne wuradźowanje budže póndzelu, 16. apryla, na samsnym městnje.

M. Wirth

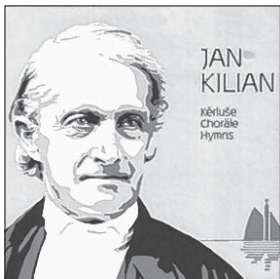
„Kedźbyhódny přinošk Serbskeho ewangelskeho towarstwa“

Wothłosaj z Čěskeje na CD „Jan Kilian. Kěrluše – Choräle – Hymns“

Wo lońšich zarjadowanjach k 200. narodninam Jana Kiliana je so we wšelkich medijach w tu- a wukraju rozprawjało. Z Čěskeje wozjewištej so njedawno wothłosaj na CD „Jan Ki-

lian. Kěrluše – Choräle – Hymns“, kotruž je Serbske ewangelske towarstwo z podpěru Założby za serbski lud wudało. Z wobeju přinoškow wozjewimy wujimkaj.

Nazymu lěta 2011 dopominaštej Łužica a tež Čěska republika dostojnje na 200. narodniny Jana Kiliana z wědomostnej konferencu kaž tež z tradicionalnym Swjědženjom serbskeje poezije a z reprezentatiwnej CD.

Kedźbyhódny je přinošk Serbskeho ewangelskeho towarstwa a Założby za serbski lud – zhromadnje wudata CD ze spěwami Jana Kiliana. Ekskluziwna edicija je wuhotowana z wobšěrnym trojorěčnym přewodnym zešiwkom. Teksty wo Kilianje, interpretach hudźby a teksty spěwow kompletěruje tójšto wobrazowych dokumentow. Jan Malink jako zestajer, redaktorka Trudla Malinkowa, zwukowa režiserka Liana Bertók a dirigent Friedemann Böhme wukonjachu zhromadnje z interpretami wuběrne džěło. Nimale 80 minutow swjatočneje hudźby wobradža pozběhowace dožiwjenje. Zwjazanje baritona Geralda Schöna, pišćeloweho přewoda Oksany Weingardt-

Schön a Feliksa Brojera kaž tež chóra Serbskeho ludoweho ansambla a chóra Serbskeho gymnazija do cyłka wopokaza so jako zbožowny rozsud. Jeli temu wšemu wothłós medijow w Sakskej a tež w Čěskej republice na jubilej Kiliana přiličimy, hodži so rjec, zo bu duchowny, basnik a wupućowar na woprawdže dostojne wašnje šěrokej zjawnosći do pomjatkta zwołany.

Milan Hrabal

Čěsko-lužický wěstnik č. 1/2012

W džensnišim času je připóznaca hódne, zo je tajka rjana serbska tačel wušta. Za to sym jara džakowny. W přenim rjedže je tačel inspiracija za serbski cyrkwinski spěw. Nima być jednotny koncert k jedneje wěstěj přiležnosći, z jedneje cyrkwinskej tematiku. Na zynkonošaku su kěrluše k njedželskim Božim službam, chorale k rěčnym časam, pěsnje při chorosćach, při naro-

dženju džěsća, při pohrjebach a ludowe spěwy z duchownym wobsahom. Při poslušanju kóždeho konkretneho kěrluša mam jara přijomne začuće. Wuzběhnyč chcyl přewšo rjane hłasy. Nic jenož bariton solista Geralda Schöna, ale tež lubozne hłasy dweju chórow.

Kilianowa serbsčina njeje jenož dobra, ale tež jara rjana. Jasna gramatika stilizacija so w basnjach mnohich awtorow husto zhubja, hłownje w starych cyrkwinskih spěwach. Ale Kilianowa rěč je dospołnje eksaktna. W č. 15 je serbski tekst samo wo wjele lěpši hač němski original. Tekst pěsnjow poměrnje derje rozumiš. Wurjekowanje na tačeli je wšelake.

Jan Malink a jeho sobudžětačerjo su hoberske džěło zdokonjeli. Perfektne je tež cyłkowne wuhotowanje. W bookleće su Kilianowy žiwjenjopis, přispomnjenja k wumělcam, dospołne teksty pěsnjow, wjele wobrazow, wšo tež w němskim a jendželskim přeložku. Wulki džak!

Hanuš Härtel starsi

Rozhlad č. 1/2012

Snědań za žony w Bělej Horje

Srjedu, 15. februara, wotmě so w domje „Eben-Ezer“ w Bělej Horje snědań za žony. Towarstwo ze samsnym mjenom organizuje měsačnje tajke zarjadowanje, kiž je kóždy króć hinašej temje wěnowane. Za februarske zetkanje běchu sebi serbsku temu na dnjowy porjad stajili. Něhdže 70 žonow běše na snědań přichwatało.

Knjeni Walfriede Tschipke ze Žitawy přednošowaše wěcywustojnje wo žiwjenju

a skutkowanju fararja Jana Kiliana, kotryž bě njedaloko Běleje Hory w Kotečanskej wosadže skutkował. Slědowachu kěrluše w serbskej a němkej rěči. Jednotliwe teksty so na scěnu projicěrowachu, tež serbski Wótčenaš njefalowaše. Nimo teho běchu sebi drastowu skupinu z Bukec přeprosyli, zo bychu so z Budyskej serbskej ewangelskej drastu a funkciju jeje jednotliwych wariantow zeznajomili. Předstaji so drasta

za džěci, wuslěkana drasta družkow, drasta za pŕazu a kemšerska drasta žonow. Zajimowane a džakowne scěhowachu přítomne wuwjedženjam k jednotliwym drastam.

Hižo wot lěta 2000 so w Bělej Horje kóždy měsac snědań za žony k najwšelakorjšim temam přewjeduje.

Přerěznje wobdžěli so na tutych zetkanjach 60 do 80 žonow, mjez nimi tójšto Serbowkow z wokolnych wsow, ale tež wopytowarkow z Budyšina a Žitawy.

Helga Tejpelowa

Na snědani za žony w Bělej Horje předstaji drastowa skupina z Bukec serbsku drastu Budyskeho kraja.

Foće: priwatnej

Powěšće

Budyšin. W rjedže přednoškow Staroměščanskeho towarstwa přednošowaše wutoru, 31. januara, w Budysej měščanskej bibliotece prof. dr. Ludger Udolph, profesor za slawistiku na Drježdžanskej Techniskej uniwersiće, wo serbskich přeložkach Swjateho pisma do lěta 1800. Referent předstaji wjac hač 30 připoslucharjam, kak je we 18. lěstotku konkurenca mjez ewangelskej a katolskej konfesiju do wjedła k wudawanju spisow w serbskej rěči a so z tym položil zaklad za wuwice spisowneje rěče a literatury Serbow.

Łaz. Na přeprošenje spěchowanskeho towarstwa Łazowskeho Domu Zejlerja a Smolerja přednošowaše dr. Sigmund Musiat z Budyšina pjatk, 3. februara, we Łazu wo bywšim tudyšim serbskim towarstwje „Handrij Zejler“, kotrež bě so před 100 lětami, 31. decembra 1911, založilo. Folklorna skupina ze wsy zarjadowanje, na kotrež bě něhdže 30 připoslucharjow přichwatało, hudźbnje z twórbami Zejlerja a Jana Pawoła Nagela wobruhi. Zarjadowanje bě pjaty serbski wječork w Domje Zejlerja a Smolerja.

Malešecy. Na njedźelnišich kemšach 5. februara w tudyšej cyrkwi zapokazachu Isabel Mücke jako nowu kantorku wasadow Malešecy, Hućina a Chwaćicy. 29lětna pochadza z Malešec a je tu hižo jako młodostna w cyrkwinim chórje sobu spěwata a na piščelach hraća. Pozdžišo studowaše na Wysokjej šuli za cyrkwinu hudźbu w Zhorjelu a skutkowaše jako kantorka w Altenbergu a Geisingu we wuchodnych Rudnych horach. W swojim nowym zastojnstwje w Malešecach, Hućinje a Chwaćicach je z poł dželowym městnom na jedne lěto přistajena. Ze swojej swójbu bydli na Malešanskej farje.

Wjerbno. We wasadnym domje we Wjerbnje zeńdze so njedźelu, 12. februara, na 30 kemšerjow k Božej službje w delnjoserbskej rěči. Předowanje měješe farar n. w. Dieter Schütt z Dešna, čitała je Anett Zyścyna z Rubyna. Farar Ingolf Kšenka z Baršća-Nosydojck, wot lětušeho

přistajeny jako delnjoserbski dušepastyr, je kemše přihotował a z hraćom na gitarje wobruhi. Božej službje přizamkny so zhromadne kofejpiće.

Łaz. Serbska rada Berlinsko-braniborsko-šlesko-hornjołužiskeje cyrkwy měješe 15. februara we Łazu pod nawodom předsydy Manfreda Hermaša posedženje. Wuradźowanje zahaji so z nutrnoću wasadneho fararja Gnüchtela w cyrkwi. Přednjesechu so rozprawy wo serbskim džele na teritoriju cyrkwy w Delnjeje a Hornjeje Łužicy w lěće 2011. Wuzběhny so lońše wudaće a zjawne přepodaće delnjoserbskich perikopow. Tuchwilu přihotuje so młodźinski spěwnik w delnjoserbsčinje, kiž měł lěta w LND w Budyšinje wurć.

Zbožopřeća

Dnja 13. měrcu waswjeći **dr. Miktaš J. Dypman-Budyški** w Berlinje swoje 75. narodniny a dnja 22. měrcu budže serbski superintendent na wuměnk **Siegfried Albert** w Budyšinje tehorunja 75 lět. Gratulujemy jubilaromaj wutrobnje a přejemy jimaj bohate Bože žohnowanje.

Dary

W januaru su darili za Pomhaj Bóh 42 eurow, 14 eurow, trójce 12 eurow a 4 eura. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Spominamy

Před 100 lětami, 9. měrcu 1912, narodži so **Albert Wawrik** do burskeje swójbje w Zahorju. Po ludowej šuli w Budestecach wopyta wyšu realnu šulu w Budyšinje, hdžež zložil 1931 maturu. Jako přistajeny w statnej službje džělaše po tym na wšelakich městnach w Sakskej, doniž njedyrbješe 1939 do wojakow. Wróćiwši so 1947 z wójskeje jatby žiwješe so slědowacy lětdzesatk jako twarski džělaćer, ratarski pomocnik a knihiwjednik. Wot nazymy 1957 hač do swojeho wotchada na wuměnk 1980 skutkowaše jako lektor w Ludowym nakładnistwje Domowina w Budyšinje. We wjac hač dwěmaj lětdzesatkomaj swojeho lektorskeho džěla je wuznamnje spěchowal serbskich awtorow a wuwice serbskeje literatury. Tež ze swójskim pjerom serbske pismowstwo wobohaći. Přeložowaše literaturu a poeziju z jendželščiny (sonety Shakespeara), francoščiny, němčiny, čěšćiny a slowakščiny do serbsčiny kaž tež ze serbsčiny do němčiny (Zejler, Čišinski). 1982 wuda hódnotu zběrku starych serbskich powěšćow. Albert Wawrik bě wusahowacy znajer serbskeje rěče a literatury. Zahorjeny skutkowaše tež w serbskim lajskim dźiwadle sobu. Wón zemřel 1988 w Budyšinje a je w Chróšćicach pochowany. T.M.

Přeprošujemy

04.03. Reminiscere

- 10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej z kemšemi za džěci (sup. Malink)
- 12.00 nutrnoća w serbskim rozhłosu (sup. Malink)

18.03. Laetare

- 08.30 kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (sup. Malink)
- 12.00 nutrnoća w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 14.30 wasadne popoładnje w Slepom (sup. Malink)

19.03. pónđzela

- 15.00 wasadne popoładnje w Malešecach (sup. Malink)

24.03. sobota

- 14.30 wasadne popoładnje w Bukecach

31.03. sobota

- 15.00 wasadne popoładnje w Drježdžanach w cyrkwi swj. Jozefa na Rehfeldskeje (sup. Malink)

01.04. palmarum

- 10.00 kemše w Budyšinje w Michałskej z kemšemi za džěci (sup. Malink)
- 12.00 nutrnoća w serbskim rozhłosu (sup. Malink)

05.04. zeleny štwórtk

- 17.00 dwurěčna nutrnoća na Horach pola Patokec (farar Nagel)

06.04. čichi pjatk

- 09.00 kemše z Božim wotkazanjom w Rakcach (sup. Malink)
- 12.00 nutrnoća w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 14.30 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej z kemšemi za džěci (sup. Malink)

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wasadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamolwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591/600711, e-mail: PomhajBöh@gmx.de)
Čiśće: MAXROI Graphics GmbH, Zhorjelc
Postvertriebsnummer: F 13145

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625

Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00

IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67

BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.

Lětny abonement plaći 8 eurow.